

Quinze mesos en una presó d'una petita ciutat provincialiana

Francesc-Xavier Corominas

«Quinze mesos en una presó d'una petita ciutat provincialiana», de F. Xavier Corominas i Mainegre, ha estat guanyador del IV Premi del I Concurs L'Avenç de Memòria Històrica. La detenció de l'autor, el gener de 1973 a la ciutat de Girona, un cop desarticulada la comissió obrera de l'empresa Torras Hostench, és l'inici d'aquest escrit, on l'experiència de l'empresonament és descrita detalladament: els interrogatoris, les condicions de la presó, el retrat dels presoners amb els quals va conviure, ens permeten adonar-nos de l'aplicació de la justícia franquista en una capital de província a començaments dels setanta.

Quan hom ha volgut oblidar uns temps obscurs i anguniosos i, tanmateix, la vivència d'aquests mateixos temps l'ha acostat a l'estudi de la història, intueix que aquesta disciplina, justament, obliga a arraconar l'oblit, a defugir les omissions, i que la tasca més feixuga de l'historiador és, sovint, la recerca dels temps i dels fets obscurs que són, potser, els més impenetrables.

Com que durant un període de la meua vida vaig ésser testimoni del món opac i oblidat de les presons —concretament de la presó d'una ciutat petita— i com que, a més, el meu interès inicial per la història ja s'ha convertit en un esforç de tres anys de carrera, em cal recuperar la memòria sobre uns fets que no havia tornat a revisar per tal d'aportar-los al coneixement públic.

Així, doncs, intentaré reflectir el meu record de la detenció i el consegüent empresonament en el context d'una ciutat, Girona, en la qual els afers quotidians són la base de la vida dels seus ciutadans i on gairebé cap fet insòlit fa trontollar el seu tarannà plàcid i somnós. Una ciutat, la majoria dels ciutadans de la qual desconeixen on cau el Centre de Detenció: l'edifici de la presó, La Girona que va

trigar a reaccionar, davant l'empresonament polític d'uns conciutadans, quinze mesos.

Seria curta d'explicar la repressió que, el franquisme exercí a Girona si deixéssim de banda la postguerra: la famosa vaga dels químics que finalitzà sense detencions però amb acomiadaments; la bomba «Tiffanys» de Platja d'Aro —molt més famosa encara—, que un dia haurem de fer explicar a fons als qui hi participaren, algunes detencions i amonestacions per la manifestació i la campanya que s'organitzà arran dels fets de Burgos; la detenció i desarticulació de la Comissió Obrera de l'empresa Torras Hostench el gener de 1973.

Aquest escrit és el relat d'aquesta darrera detenció, fonamentalment centrada en la meua experiència personal tot i que vull descriure i avaluar el significat de la presó de Girona. Crec que és força conegut i ha estat —i és— motiu d'estudi el significat de les grans presons: La Model, Carabanchel, i els penals de Cartagena, Burgos, El Puerto, El Dueso... en canvi, de les petites, ningú no en sap gaire res. La peculiaritat d'aquesta mena de presons poc conegudes i la mútua incidència que la presència insòlita d'uns presos polítics hi tingué és un dels motius d'aquest relat.

DETINGUT PER SER DE CC.OO.

El capvespre del dia 14 de gener de 1973, anava a visitar uns companys de feina que pocs dies abans l'havien deixada, amb els quals havia col·laborat en les tasques de creació del moviment obrer a Girona i, concretament, en la comissió obrera de la nostra fàbrica, la paperera Torras Hostench, una de les empreses més importants de la ciutat. La casa era devers el Portal Nou, un carrer del casc antic. Després de trucar a la porta, m'obrí un xicot desconegut, encorbatat i amb poc pel, que em convidà a entrar. Tot seguit vaig comprendre què passava. Era un policia de la Brigada político-social. Allà dins era una disbauxa: el pis ple de gent, policies, amics, els meus companys; el cap de la policia amb la seva màquina d'escriure estava escrivint l'acta del registre i els que estaven més espantats eren els dos veïns que la policia havia anat a cercar per tal que en fossin testimonis. Jo anava amb la butxaca plena de propaganda (il·legal) i me'n vaig desempallegar com vaig poder a mesura que els policies anaven registrant les habitacions. Vaig deixar el paquet més voluminós a la cisterna del wàter. Posteriorment ens demanaren els noms i el carnet d'identitat. El policia féu una ganyota en veure el meu nom i el mostrà al seu cap. Em convidaren a quedar-me, els meus companys em digueren que en aquell mateix moment a casa meva s'hi estava fent el mateix registre. Sabia que tenia molt de «material» i el trobarien fàcilment. Més que amagat de la policia el tenia dissimulat de la família ja que ja havia creat algunes tensions a casa.

Així doncs ja ens veïeu, el dia del meu aniversari —feia 22 anys— camí de Comissaria, passant per tot el barri vell de Girona.

Els calabossos de Girona eren foscos, freds i bruts, no crec aportar res de nou amb aquesta definició. Històricament els calabossos han estat així, i aquesta afirmació ho confirma novament.

Ens tragueren els cinturons i els cordons de les sabates, per allò del suïcidi, i ens donaren unes mantes putrefactes. Em deixaren passar la nit tranquil·la —potser per allò del aniversari—, l'endemà al matí començà l'interrogatori fet per un alt càrrec de Comissaria que a una resposta meva feta amb bona fe em ventà una plantofada forta, plena d'odi, que obligà l'altre cap a dir-li «abajo, abajo». L'interrogatori fou en general dur, amb mals tractes sense arribar a la tortura. Però, el més dur fou l'aspecte psicològic. Es tractava d'enfonsar totes les coartades de cop, amb una pregunta insistent, una i mil vegades, acompanyada d'una sèrie de procediments per fer baixar la resistència física i psíquica, hores i hores drets, sense beure ni menjar i amb sessions de «la cigonya». La pregunta del «¿Quién te captó?» ha entrat a formar part del meu subconscient. Es tractava —suposo— de trobar el fil des de l'inici i anar desembolicant la troca. La pressió psicològica va augmentar amb un acarament amb la Quimi, una companya d'organització. Ella manifestava desconèixer l'existència d'una màquina d'escriure, jo, en canvi, afirmava que ella me l'havia deixada. Jo sabia que —malgrat les acusacions de la policia i el que ella pogués pensar— les octavetes havien estat escrites a Barcelona perquè jo mateix les hi havia anat a buscar uns dies abans. D'aquesta manera, però, la policia pogué demostrar-li que mentia i tingué més bases per a la seva pressió a l'interrogatori.

En canvi em sorprengué la manca d'interès que manifestaven pels documents que trobaren a casa meva, documents interns de «Bandera Roja», de la qual jo era responsable polític a Girona. L'interès policial anava dedicat a provar la nostra pertinença a CC.OO. i en certa manera a demostrar el meu paper de dirigent en tot això.

Després de 3 dies a Comissaria, de signar una declaració ambígua en la qual no reconeixia res, llevat que els papers escrits per mi eren meus i, un cop passat pel jutjat de Girona, de rectificar la declaració i de discutir entre nosaltres si fèiem constar els mals tractes, tot arribant a la conclusió que no calia, ens portaren cap a la presó de Girona.

LA PRESÓ I ELS PRESONERS

Sabia vagament on era la presó. Alguna vegada passant per la carretera de Pedret havia divinat la silueta del guàrdia civil a la porta. Res més. Mai no havia passat res que ens fes acostar a la presó, i ara estava a punt de traspassar-ne la porta.

La presó de Girona és molt petita, està situada al barri del Pont Major, tocant el riu Ter, la humitat és una de les característiques més especials, és un edifici de totxo vermell amb no gaire més de 20 anys de vida i feta amb una visió més de passat que de futur. D'una ocupació pensada per a unes 80 persones n'estatjava normalment més de 100 i, a vegades, 120.

L'obra es féu amb criteris repressius: que el mateix fet d'estar a la presó fos un càstig i no solament estar-hi tancat i no poder-ne sortir —el major dels càstigs—. Calia que la vida allà dins fos difícil i dura sense cap comoditat o possibilitat de tenir-hi una intimitat.

Ens designaren la cel·la de «período», és a dir, la dels primers dies del pres, pensades per tal d'evitar que en cas de malaltia es pogués produir un contagi! Tot i que aquestes cel·les havien estat dissenyades per a un pres —uns 7 m², amb W.C. incorporat sense cap separació— hi acostumaven a ubicar 3 i 4 presos. D'aquesta manera el més íntim dels actes humans esdevenia públic i solidari.

Els altres presos estaven en una gran sala, amb lliteres, una per als més grans i l'altra per als joves.

La cuina era de llenya i els presos havíem de tallar-la com a tasca del treball diari, o pelar patates, segons un torn de llista que es podia vendre i comprar per la mòdica quantitat de vint-i-cinc pessetes. El menjar que servien a la cuina encara que sobre els papers sintetitzava les necessitats calòriques i proteïniques diàries, era nefast, sense llet, ni verdures, amb molta poca fruita i una carn molt dolenta. L'esmorzar consistia en aigua de color de xocolata. Els estofats i sopes eren el plat del dia. Les calories necessàries les havies d'adquirir a l'economat o a través dels paquets que la família t'adreçava. L'escola obria un parell d'hores al matí, tot i que hi havia un mestre de plantilla, que era també el censor dels llibres, el qual disposava, a més, d'un índex de llibres prohibits. La premsa diària censurada pels «jefes de servicio» amb tanta fúria que moltes vegades era il·legible del tot, planes senceres desapareixien, «La Vanguardia» i «Los Sitios» eren materialment capolats. Els telediaris eren fruita prohibida, recordo en quinze mesos haver-ne vist un per un descuit del funcionari, i ens varen convèncer que no calia veure'n més, que ens feien un servei, tancant la T.V. a les 9. Tornant a l'escola, cal dir que la tasca pedagògica era pràcticament nul·la i això que el nivell cultural de la presó era molt baix, amb un nombre notable d'analfabets.

La infermeria era un lloc prohibit i el metge, el gran absent. Tot i així, l'adaptació dels presos al medi era extraordinària, valia més no posar-se malalt perquè t'havies de solucionar l'afer pel teu compte, i aquest mecanisme autodefensiu funcionava: la majoria dels presos es trobava bé, físicament.

El lloc més odiat de la presó eren les cel·les d'aïllament i càstig, situades a la part més fosca i sense cap visibilitat de la presó; petites, sense cap llit ni taula ni cadira, el pres s'havia de passar les hores en solitud dies i dies, alguns ni

passejaven l'hora reglamentària, la gent explicava que sortir de 20 dies d'aïllament donava la mateixa sensació que sortir en llibertat.

Aquests eren els elements materials que configuren la presó, però hi manquen els elements humans: els funcionaris i tota la diversitat d'hommes que formaven part de la presó, homes de diverses nacionalitats i creences, homes condemnats per diversos delictes, tots ben diferents l'un de l'altre. Tots junts: els contrabandistes, els immigrants clandestins, els habituals, els joves, els homosexuals, i el polític, habitant dins una presó del franquisme, perquè aquest sistema tenia necessitat de tenir gent a les presons per tal de fer evident als de fora que anar contra la propietat i el règim era castigat. Les presons del franquisme formaven part del règim de por i opressió instaurat per la Dictadura.

Ens cal parlar, en primer lloc, dels funcionaris, del «Cuerpo de Prisiones», alguns d'ells ja vells, que estaven a la presó des de feia molts anys sense cap mena de preparació: potser l'únic llenguatge que havien après era el de la duresa. A aquesta gent, no calia explicar-los res de reinserció social i rehabilitació, no volien sinó defugir les complicacions. Normalment, però, eren joves, i com sempre de fora de Catalunya; alguns d'ells rebutjats de les oposicions a cossos de funcionaris amb més prestigi, com el superior de policia, tenien com a alternativa aquest cos, amb un servei de 3 torns; 24 hores de treball per 48 de festa, diumenges inclosos, un sou minso i molt poca preparació professional; la feina de tots era obrir i tancar portes, recomptar presos i vigilar que no s'escapessin ni es barallessin. Eren vistos pels presos, en general, com a vigilants i alguna voluntat paternalista no ajudava a arreglar les coses. Els caps de serveis seguien la norma de tenir el mínim de problemes i un bon expedient per a pujar de categoria. El director algunes vegades entrava al centre els diumenges, a missa, i del capellà val més no parlar-ne.

Parlem ara dels presos.

Els contrabandistes. Girona pel fet de ser «província» fronterera té molts detinguts per delictes de contraban. Els d'articles no punibles pel codi penal normalment n'eren professionals: TV, cotxes, i tota classe d'electrodomèstics. Aquests pagaven les multes, algunes molt elevades, del Tribunal Provincial de Contraban i només passaven alguns dies a la presó. En canvi, els contrabandistes de drogues i moneda eren condemnats pel tribunal de contraban a multes, o subsidiàriament a presó, i a més eren processats per la justícia. S'esdevenia, tanmateix, que en aquells temps algun estranger que duia una barreta de haixix a la motxilla per a ús personal podia pagar les ives amb 3 anys, i aleshores anava a la presó de Girona un xicot molt educat i amable, normalment estudiant, que també s'adaptava a la vida del centre.

Els ciutadans del carrer. Quan un home del carrer entra a la presó per causes diverses, una baralla, un accident de cotxe amb morts, un incident amb la policia, un taló sense fons, es troba de sobte amb un món dur i difícil que intenta pal·liar amb submissió i disciplina, a més de moure totes les possibles influències exteriors per sortir aviat. A aquesta gent, hom els explicava que a la presó és molt fàcil d'entrar però molt difícil de sortir. De la desesperació i les crides de la seva innocència, inútils en una presó, passaven a la col·laboració amb els funcionaris i arribaven a ésser conflictius i arrogants, insolidaris, i demostraven altra vegada l'excepcional i ràpida capacitat d'adaptació de l'home a qualsevol situació.

Els immigrants clandestins. Sens dubte les més bones persones de tota la presó. S'hi trobaven perquè la llei de l'oferta i la demanda de la mà d'obra anava de baixa. França tancava les portes a la immigració i ells, que havien viatjat

des de Dakar, via Las Palmas, Cadis, Madrid, Barcelona i la Jonquera, sabien que no podrien passar la frontera legalment. Ho intentaven tanmateix per la muntanya i acabaven a la presó. Sempre viatjaven en grups i eren del Mogreb o africans del Senegal, Gàmbia, Mali. Viatjaven junts els de la mateixa ètnia, així, grups de wolof, bambara, mandinga, malinka, sarakola, fulà, arribaven plegats. Per postres eren musulmans i creaven grans problemes als caps de serveis perquè es negaven a menjar porc, o sigui l'element càrnic més utilitzat en la dieta quotidiana dels interns. I no menjar era causa immediata de cel·la de càstig. Tot s'acabava donant-los arròs bullit i ous. Feien vida de grup, eren cultes i religiosos, alguns viatjaven amb els seus bruixots i quan eren expulsats del país, ho eren per la mateixa frontera que volien creuar quan varen ser detinguts. Era la mateixa guàrdia civil la que els deixava a la frontera, ells s'internaven per la muntanya amb l'esperança que els gendarmes no diguessin res o els deixessin passar: si els gendarmes els agafaven, es repetia la mateixa operació i així fins que hi hagués sort.

Els delinqüents habituals. La «carne de presidio» era el grup més nombrós de la presó. El seu cicle vital era un cercle: passar el temps a la presó, sortir-ne, i tornar-hi tard o d'hora. A la presó intentaven viure tan bé com podien tot preparant els seus plans. Solien ésser gent desarrelada, sense família, i per això feien les feines de la presó que els podien donar diners o facilitats per a viure. El cuiner, el de l'economat, el de la infermeria, tots eren d'aquesta mena. Les seves converses versaven sobre l'indult que per qualsevol motiu podia arribar.

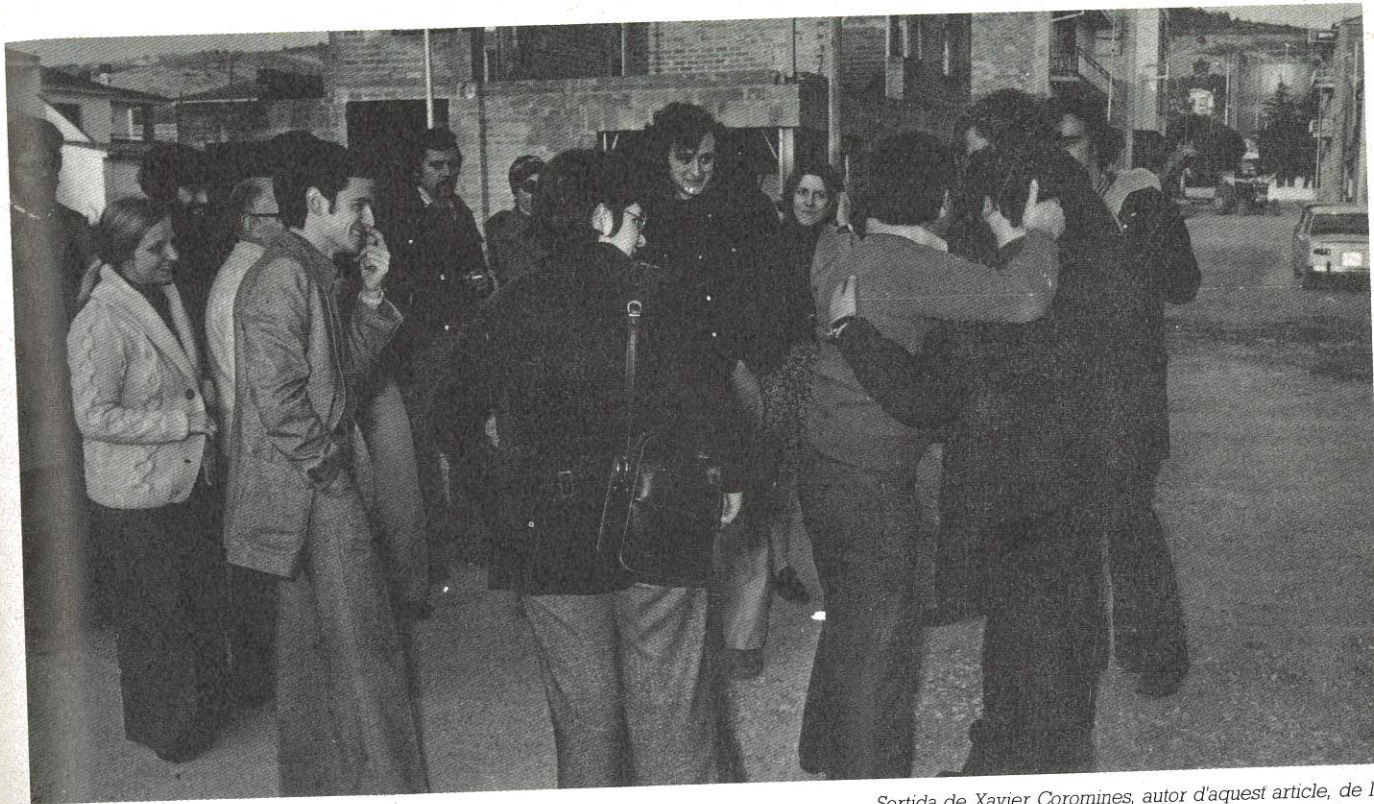
La fuga no entrava en els plans dels interns. Una presó com més petita és més dificultats té per a permetre una fuga, i els presos d'aquest país, a més, van per lliure i sense estar organitzats en bandes encara és més difícil.

Aleshores el que els quedava era treballar, penseu que el treball redimia la pena a la raó de 2 dies per un, i que cobraven una ínfima quantitat sense gaudir, òbviament, de cap dret laboral. Els vaig veure fent caixes del «Vichy Català» i flors de paper. La presó no disposava de tallers i per tant les feines es feien al menjador o als patis.

Les diversions legals eren el parxís —s'hi jugaven diners— els passeigs i la televisió. Evidentment, ni cinema, ni teatre, ni res d'aquestes coses. Per tant, havien de tenir altres diversions: les prohibides, que eren, fonamentalment, fer algun «porro», els daus i les activitats homosexuals. Malgrat la vigilància, a la presó entrava «xocolata», es jugava a daus amb diners sigui amb els cupons de la presó, concretament a «seven/eleven» i això havia portat baralles de notable magnitud i s'intentaven les relacions amb els joves per tenir contactes homosexuals, les quals s'assolien, o bé pagant, o bé sota la invocació «protectora» d'un pres dominant i ben col·locat.

Els joves. Vivien barrejats amb els grans i per tant aprenien el que encara no sabien, pensem que l'edat penal era —i és— de setze anys. La majoria d'aquests xicots havien arribat a la delinqüència per manca de relacions familiars, per problemes psíquics i manca d'adaptació a la societat. Molts d'ells només necessitaven un lloc adequat i un treball per deixar aquesta mena de vida.

Havia vist com uns joves arribats a la presó per haver robat una moto, en sortien tot seguit i hi retornaven per un fet molt més important, i, a la tercera, molt més, encara. Era evident que allà dins el que feien era aprendre, introduir-se en aquest món i anar-se convertint en delinqüents i, alguns, en malalts. Cap mena d'atenció especial per a ells ni cap tractament. La universitat del lladre és la mateixa presó, allà intercanviaven coneixements, organitzaven la seva banda, comparaven mètodes i planificaven les seves accions. El

Sortida de Xavier Coromines, autor d'aquest article, de la presó de Girona on va complir quinze mesos de condemna per organitzar CC.OO. a la Torras Hostench. Entre els qui el rodegen hi ha moltes cares conegudes del moviment obrer i del món cultural gironí: Jordi Creixans, Angel Cubarsi, M.ª Lluïsa Merino, Jordi Biosca, Pep Marquès i Jaume Cubert.

jove aprèn i s'aparta de la societat pràcticament per sempre.

«Els altres». La «Ley de Peligrosidad Social», abans de «Ley de Vagos y Maleantes» més coneguda en els ambients com «la gandula», s'aplicava a aquella gent que no eren ni delinqüents, ni havien anat contra la propietat, sinó que la seva actituds anava contra els bons costums i les normes de la societat establerta. El qui es comportava estranyament, el qui no tenia una ocupació fixa, el qui vestia fora de mida, tota aquesta gent era subjecte d'aplicació de la llei. Solien passar 3 mesos a la presó i els més perjudicats eren els homosexuals, i els alcohòlics. «Elles» —així els anomenaven— heterosexuales, esculturals venus perfectament femenines, amb les seves vestimentes, talons alts, i unes llargues cabelleres rosses. Se'ls humiliava tallant-los els cabells i eren tancats a part. Evidentment eren les persones més cobejades per a mantenir-hi relacions sexuals. I estaven separades de la resta dels presos. Recordo una cara trista quan una cabellera de 4 o 5 anys, tota rossa, fou destrossada per les tisores del barber.

Els alcohòlics s'ho passaven molt malament, havien de comprar el vi d'estranguis, eren aquella genta que, a l'hora del «vino» —un crit que es feia dues vegades al dia i que consistia a posar-se en una cua, davant l'economat i beure's un got de vi (després de pagar-lo) tot de cop— quan el funcionari feia la vista grossa, es podien beure dos o tres vasos de cop, i continuaven la seva aguda malaltia. De tractament, cap.

ÉSSER PRES POLÍTIC.

Després de la declaració al jutjat, ens portaren cap a la presó, emmanillats. Fosquejava quan hi entràvem, ens vàrem acomiadar de la Quimi, que anava a la part de les dones, a nosaltres ens feren un registre minucios. Ens anàrem traient la roba que era registrada minuciosament pel funcionari i després cap a dins passant per 4 portes que ell anava tancant i obrint una darrera l'altra.

En el «centro» ens prenen la filiació i tenim els primers contactes amb els presos. La pregunta que ens fan «¿cómo está la calle?» no obté resposta: per a nosaltres «la calle»

estava bé, els que estàvem malament érem nosaltres.

Ens instal·laren a les cel·les de «periodo» a tots tres junts. Havíem compartit una lluita, una detenció i ara, per acabar la nostra compenetració, compartiríem la intimitat de les defecacions.

La nostra situació no és del tot clara. No hi ha cap polític que ens pugui explicar res. Per tant els primers dies seran de vacil·lació. No sabem quina actitud adoptar, no acabem de mesurar fredament la nostra situació, i així, el primer diumenge, assistirem a missa perquè els presos ens han dit que cal ésser ben vistos per la direcció del centre, i l'assistència a missa fa guanyar molts punts. No ens plantejarem una acció conjunta de debats, cultura, esports, tot ho basem en la idea que la nostra detenció és provisional, i, efectivament, ho és: Al cap de tres dies surten la Quimi i l'Arcàngel. I dies més tard la primera gran commoció personal, se'n van en Manel, en «José» i l'Isidre. Em quedo sol. Evidentment sóc el cap de turc de tota la causa. De fet ja ho deia l'auto de processament que havia rebut:

«Resultando que de las diligencias practicadas se deduce que: Francisco Javier Corominas Mainegre, entró a trabajar en la fábrica de Papelería Torras Hostench, de Gerona en el mes de diciembre de 1972 y desde el primer momento inició una activa campaña de difusión de ideas marxistas logrando captar a varios compañeros, con los que forma una comisión obrera de la Empresa repartiendo octavillas impresas en multicopista, invitando a campañas subversivas e igualmente dirige reuniones para difusión de sus ideas. Se le han ocupado textos, hojas impresas, números repetidos de periódicos para su difusión posterior así como material para confección de más textos subversivos... Se decreta la Prisión Provincial incondicional».

Per acabar d'adobar-me la moral, m'arriba l'altre escrit

fatídic. La carta d'acomiadament que diu, entre d'altres coses, això:

«Se le impone sanción de despido por las faltas repetidas e injustificadas de asistencia al trabajo cometidas por Ud. desde el día 14 del actual hasta la fecha, etc. etc...»

O sigui la cosa està consumada. A la direcció de la Torras Hostench li convé tenir-me tancat com a escarment públic per als treballadors: qui la fa la paga.

I a les autoritats polítiques gironines també els convé. Perquè tothom es quedi a casa, i freni les poques ganes de lluita dels gironins.

Jo estic sol, acomiadat, i sense cap perspectiva de sortir aviat. I, tanmateix, em resta la solidaritat que ve de fora: la família, que tot i no entendre ben bé què ha passat no deixarà de visitar-me. La mare, treballadora del tèxtil, no deixarà de venir mai, amb risc de fer tard a la feina. Aquest esforç reconforta i ajuda tant moral com físicament. Els paquets amb el menjar, la fruita, les amanides, el formatge, el pollastre de la tia Montserrat cada dilluns, seran ajudes per tenir una bona resistència física a la solitud.

Els amics i companyes no s'obliden de mi. Recordo especialment aquell primer diumenge en el qual trenta o quaranta persones feren cap fins a la presó i ens portaren un munt de paquets i tabac.

Aquell dia tots els presos varen fumar de franc.

Però a mi em caldrà situar-me allà dins, valorar quina és la meva situació, lluitar, no deixar-me emportar per la rutina. Em caldrà no convertir-me en col·laborador dels funcionaris, no relaxar-me ni físicament ni políticament. Prendré, doncs, una actitud definida dins la presó: Estudiaré i llegiré, però també faré ioga i esports. Però calen més motius per no perdre l'esperança i mantenir una ment i un cor clarividents, i així, potser de tort, s'escolerà l'amor. La necessitat construirà un enamorament, però necessitaré dir-ho, comunicar el que sento. Visites de l'Anna no en puc rebre, cartes tampoc (només em pot escriure la família, en castellà i prèvia censura). Cal, doncs, enginyar-se un sistema per poder escriure. I així fabricaré amb molta cura un doble fons en una bossa, que serà el correu. El risc, si ho troben, seran les cel·les de càstig, però la necessitat de dir la meua i manifestar els meus sentiments me'l fan acceptar.

Un enamorament a la presó és, en certa manera, autocreat per un mateix. L'altra persona és al carrer, fa la seva vida normal i sap que un pres està enamorat, però no necessàriament ella ho ha d'estar. Jo també m'adono que l'enamorament no és sòlid, i és molt difícil que es consolidi, a través d'unes poques cartes, per més intenses que siguin.

Per altra banda, el correu permetrà de rebre alguna publicació de l'organització política. Existeixen d'altres sistemes de correu però no caldrà dir-los ara. Mai se sap!

Sol·licito una cel·la individual al director, i a l'escrit, degudament timbrat amb un segell del Col·legi d'Orfes dels Funcionaris de presons, faig constar la meua condició de pres polític. Em retornen la instància amb el mot polític guixat i tapat. El «jefe de servicio» em diu de manera solemne «En España no existen presos políticos». De tota manera la realitat és que sí que existeixen i per a no contaminar tant els altres presos em concediran la cel·la, humida això sí, però em permetrà estudiar millor, tenir les meves coses, i que, segons quin funcionari hi hagi de torn, em deixi la llum encesa perquè pugui llegir fins a altes hores.

Els matins faré francès, les tardes llibres d'història, i els vespres la pel·lícula. Bé, vull dir la novel·la, que serà un gran esbargiment intel·lectual imaginatiu.

Des de la meua cel·la —per més inri— veig com s'eleva el fum de la xemeneia de la meua fàbrica. Faig llargues reflexions sobre els fets veient la fumarola, em pregunto si

estic pagant la joventut del moviment obrer organitzat a Girona, o potser la Torras Hostench és una empresa massa difícil, a causa de la seva estructura, d'organitzar-hi alguna cosa. La patronal opusdeística no perdona, això és clar; reunir la gent quan existeixen quatre torns costa molt; existeix una aristocràcia obrera creada en els anys de paternalisme de l'empresa. I un control rigorós per part dels encarregats. I sempre aquella pregunta: «quin encarregat em va denunciar?».

No em puc treure els pensaments de sobre, perquè quan no veig el fum ens arriba la característica pudor de la paperera.

Mentrestant conec la presó i els seus homes, la presó és com la ciutat, tothom es coneix, hi faig amics, delinqüents segons la justícia, persones extraordinàries segons el meu parer.

En Pierrot el belga, un veterà d'un camp nazi, embolicat en un negoci de drogues, el típic «pispà» de Brussel·les que s'oferí voluntari a deixar el seu nom per comprar un cotxe i anar al Marroc amb d'altres. Després resulta que el dipòsit del cotxe tenia una part on hi havia 48 kg. de haixix i ell n'és l'amo. Malgrat això ens feia riure amb acudits i cançons. En Guillermo i l'Alberto dos germans colombians que llegien una i altra vegada la seva Bíblia. *Cien años de soledad*. En Ramon, un aventurer que coneixia mig món, i jugava als escacs molt bé. En Frank, un anglès presumpte falsificador de moneda, commòs per la meua història, o en Baba Taraoré, el bruixot dels mandinga, que invocava els seus déus perquè jo surti aviat.

Aquests i d'altres homes són els meus amics, i n'estic molt content. M'ajuden a comprovar que la delinqüència és un fenomen social que el capitalisme genera necessàriament, tots ells són aquí perquè normalment no hi ha hagut un lloc per a ells en la societat, han estat rebutjats i han anat per aquest camí. Hi ha molt pocs delinqüents vocacionals, i els meus amics m'ajudaran a comprendre-ho.

Un altre món és el de la gent que des dels 16 anys ha començat a entrar a la presó i ara en tenen 45, què poden fer? Principis ètics? La fe en la societat? Tot ha desaparegut. Recordo que moltes vegades em deien, quan els preguntava per què robaven, «N'hi ha —responien— que roben a gran escala i encara tothom els reconeix la llestesa, que utilitzen càrrecs públics o des de les empreses, i viuen tan bé. Per què nosaltres no podem viure com ells?». Aleshores intentava raonar-los que no cal cercar una solució personal sinó col·lectiva, que cal que tots cerquem una nova societat més justa però això en aquell moment era molt difícil d'ésser acceptat, encara que era molt respectat.

Qui precisament era respectat i va entendre això fou un home que ara ja no recorda ningú a Girona.

EN RICARD GAMUNDI

El vaig conèixer en sentir-ne parlar a la presó, el tenien mitificat, perquè s'enfrontava a qui calgués. Precisament el dia de la seva arribada, provocada per ell, per tal de poder estar a prop d'una noia que estimava, ja s'enfrontà dialècticament amb un cap de serveis i això li costà 20 dies de cel·la de càstig.

En Ricard era de Celrà, d'una família de pagès, va marxar molt aviat de casa seva i anà caient en la delinqüència. Sortí a l'estranger i féu accions més grosses. Reclamat per la Interpol fou detingut prop de casa seva, i la premsa del «movimiento» va ajudar a la seva mitificació: des de «Los Sitios» l'anomenaven «el políglota de Celrà», es veu que estranyava que hi hagués delinqüents intel·ligents. El resultat d'això fou una condemna molt forta i començà a recórrer penals, els més durs: La Model, El Puerto, Ocaña, El Dueso,

Burgos. Allà coneixerà els presos polítics, aprendrà a llegir i a escriure, i escriurà bé; es polititzarà, revisarà la seva vida i farà una duríssima autocrítica de la seva mateixa actuació, no li caldrà la rehabilitació social, amb el seu esforç es rehabilitarà sol, criticarà els seus companys delinqüents, però com a bon marxista atacarà el sistema que els fabrica. La seva lluita serà a la presó, i començarà les vagues de fam: dies i més dies fins a 20 seguits, fets en cel·les de càstig. Emmalaltirà, li apareixerà una llaga d'estómac, es trobarà sol, moltes vegades incomprés. Serà un home que amb la seva lluita, feta en les condicions més desiguals que podem imaginar, plantejarà problemes a les presons. Estarà a les vagues de fam amb els presos d'ETA, en demanda de millores, contra la situació política, durant els fets de Burgos, estarà al peu del canó, en solidaritat. Però Ricard Gamundi no serà un nou Lute: l'exemple. No, ell serà l'anti-Lute, en sortir de la presó serà beneït i glorificat un temps i després oblidat. Va morir un dia de Sant Jordi agafat per un tren prop de Celrà.

I així aquesta gent, passen els dies, i esperen una llibertat provisional que no arriba.

I descobreixo la vida oculta:

Comprovo que, quan un xicot jove s'acosta al W.C. i al cap de poca estona és seguit per un home més gran que ell, s'inicia el ritual de la prostitució. I observo en silenci alguna baralla també silenciosa entre dos presos, que si no hi ha sang passarà desapercebuda pels funcionaris. No cal denunciar res d'això a la presó, l'únic remei que coneixen els funcionaris és castigar els autors en cel·les. Mai cap intent racional de separar, per exemple, els grans dels joves. S'aplicava el reglament i prou.

Així tots junts també veiem passar els esdeveniments de fora, alguns amb ràbia i mala llet, com l'execució d'en Puig

Antich, d'altres amb expectació, com el 25 d'abril portuguès, i d'altres amb alegria, com el 0-5 del Barça.

I així un dia, sense esperar-m'ho, m'arribarà la llibertat.

Alegria a la presó, una llibertat sempre se celebra —amb una mica d'enveja, això sí— felicitacions, i nervis. I de seguida cap a fora. La família i els amics, plors i abraçades.

El vespre escoltarem la conferència pública d'en Jordi Pujol, a la Cambra de Comerç.

Em sentiré lliure però em caldrà veure novament el mar per saber què és això de la llibertat.

Girona és una ciutat petita i la repressió en aquests llocs és matisada. El policia que avui t'interroga demà el trobaràs al carrer. El funcionari que t'obre la porta de la cel·la coincidirà amb tu a la mateixa cua per anar a veure una pel·lícula. Les autoritats són accessibles, les amistats poden ser comunes. Això ja és diferent, i molt, d'una gran ciutat.

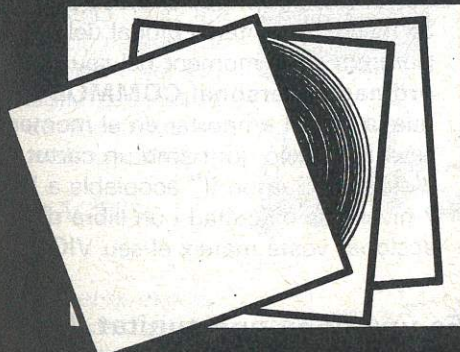
La presó de Girona també és diferent: tots els presos fèiem vida comuna.

Però, quasi 10 anys després de la meua detenció i de l'engarjolament, les presons continuen igual, o pitjor. Per què, si hi ha hagut tants homes que foren empresonats i que ara ocupen llocs de poder o d'alta responsabilitat política, de les presons no se'n parla o, simplement, són ignorades? És que els presos polítics varen viure una mena de «torre de vori», allunyats de les vexacions sofertes pels comuns que jo vaig viure? O caldrà recelar, potser, que aquest tema és menor pel fet que no incideix, directament, sobre la vida política ja que els presos no voten?

Tanmateix dels meus quinze mesos de presó, jo vaig aprendre'n ben nítidament una lliçó: de presons, ni petites ni grosses, ni amb polítics ni sense. Les presons, ni buides: millor derruïdes.

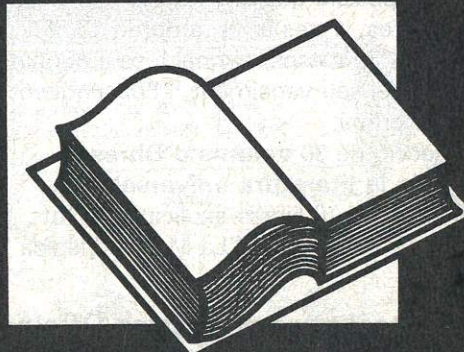
L'AVENÇ

**SORTEJA CADA MES
LOTS DE DISCOS I LLIBRES
PELS SEUS SUBSCRIPTORS.**

Relació dels guanyadors d'un lot de llibres o discos en el sorteig del mes de juny:

Josep M.ª Antentas i Bosch
Antoni Romeu i Alemany
Miquel Barceló i Roca
Antoni Gras i Macià
Albert Gonzalez i Orduña

Relació dels guanyadors d'un lot de discos o llibres en el sorteig del mes de juliol-agost:

Leopold Estapé i Amat
Antoni Mestres i Sagués
Joan Francesc Sanz i Solé
Xavier Ferrer i Junque
Carme Comas